

KENNIS VERGAREN EN KENNIS DELEN: DAAR STAAN
GLASKUNSTENAARS DURK VALKEMA EN ANNA CARLGREN
VOOR. VALKEMA KRIJGT VOOR ZIJN LEVENSLANGE BIJDRAGE
AAN DE GLASKUNST EEN EREPRIJS UITGEREIKT IN VENETIË.

DOOR SASKIA NAAFS

DURK VALKEMA KRIJGT EREPRIJS EEN LEVEN IN DIENST VAN GLAS

Durk Valkema valt even stil bij de eerste vraag: “Waarom krijg je eigenlijk een prijs van de Glass Art Society?” Hij trekt zijn karakteristieke wenkbrauwen omhoog en peinst eventjes. Dan zegt hij bescheiden: “Ik denk dat ze mij in het zonnetje willen zetten.”

Op 17 mei krijgt hij tijdens de jaarlijkse conferentie van de internationale glaskunstvereniging op Murano (IT) een ereprijs. Voluit: de *GAS Honorary Lifetime Membership Award for Outstanding Service to the Glass Art Society*. Het is een hele mond vol, maar van Valkema zelf hoeft je geen opsomming van zijn verdiensten te verwachten. Dan maar even de motivatie van de Glass Art Society bekijken: ze noemen Valkema ‘een klankbord in de ontwikkeling van concurrerend en technisch innovatief ontwerp voor glaskunst en productontwerp’. En ze roemen zijn bijdrage aan de ontwikkeling van de internationale glaskunst. Genoeg reden dus om hem ‘in het zonnetje te zetten’, zoals hij het zelf zegt.

De Glass Art Society is in Nederland niet erg bekend: er zijn welgeteld 19 Nederlandse leden van deze internationale vereniging die elk jaar op een andere plek in de wereld een groots glaskunstcongres organiseert. Dit jaar vindt de vierdaagse bijeenkomst plaats op het eiland Murano bij Venetië. Nederlandse glasliefebbers zullen zich wellicht het GAS-congres van 2002 herinneren. Dat werd namelijk in Amsterdam georgani-

seerd door Durk Valkema. Hij was van 1999 tot 2003 bestuurslid. “Ze wilden voor de eerste keer een conferentie in Europa organiseren,” herinnert Valkema zich zijn eerste bestuursvergadering. “Ik zei: ‘Waarom geen conferentie in Amsterdam, de poort naar Europa?’” En zo geschiedde. Valkema richtte een stichting op om fondsen mee te kunnen werven en stampte met onder andere Simon den Hartog, Marjan Unger, Arnoud Odding en Anna Carlgren een compleet congres uit de grond. Met 1400 bezoekers uit 40 landen was het een groot succes. Er waren lezingen van internationale glaskunstenaars, ontwerpers en wetenschappers, en veel workshops. Op een dekschuit in de Keizersgracht bouwde Valkema speciaal voor het congres een mobiele glasblaasstudio.

OPGEGROEID MET GLAS

Durk Valkema (Amsterdam, 1951) maakte al op jonge leeftijd kennis met glasblazen. “M’n eerste glasbel blies ik toen ik acht was. Mijn vader was ontwerper in Leerdam en nam me een keer mee. Ik werd in de hoek geparkeerd met een vel papier en wat potloden. Maar de fabrieksupzichter vond me wel leuk en gaf me een blaaspijp. Ik herinner me de teleurstelling toen de grote bel die ik blies in de glasbak verdween.”

Zijn vader is Sybren Valkema (1916-1996), die aan de Glasschool in Leerdam doceerde en in 1969 de Werkgroep Glas aan de Gerrit Rietveld Academie oprichtte. Valkema senior was tevens de belangrijkste aanjager van het Studioglas

Durk Valkema. Foto Han de Kluijver, 2018

Links: Durk Valkema, *Concretie*, 2014; gegoten, geslepen en gepolijst glas; h. 35 x 35 x 10 cm. Foto Han de Kluijver, 2016

Durk Valkema, *Concretie*, 2015; gegoten glas, geslepen en gepolijst glas; h. 60 x 43 x 12 cm

“M’n eerste glasbel
blies ik toen ik acht was”

Anna Carlgren en Durk Valkema in het atelier op het Hembrugterrein. Foto Han de Kluijver, 2018

Anna Carlgren, *Lens object*, 2016; massief optisch glas,; 15 x 15 x 15 cm. Geslepen op de lenzenslijpmachine die Durk Valkema geconstrueerd heeft n.a.v. een schets van Christiaan Huygens; geslepen en gepolijst door Anna Carlgren Foto Wyke Valkema

in Nederland en Europa. Toen Durk Valkema 16 jaar oud was, mocht hij met zijn ouders mee naar Amerika, waar Sybren Valkema een semester colleges overnam van de beroemde Harvey Littleton (1922-2013). Daar pakte de jonge Durk voor de tweede keer achteloos een blaaspip op. "Harvey en mijn vader zouden een demonstratie aan de leerlingen geven, maar gingen eerst nogal uitgebreid lunchen. Toen ik al die studenten ongeduldig zag wachten, heb ik maar een belletje geblazen, als een soort voorprogramma."

Het glas zat dus in de familie, en het was niet verwonderlijk dat Durk Valkema zich ook op dit materiaal zou toelagen.

Na een korte flirt met keramiek – 'klei vond ik een veel te traag materiaal' – koos hij de richting glas aan de Rietveld Academie, bij zijn vader dus. Maar Valkema wilde meer dan alleen glasblazen. Om zich ook het gieten en slijpen eigen te maken, regelde hij een studieplek aan de kunstacademie in Praag, bij de beroemde glaskunstenaars Stanislav Libensky (1921-2002) en Jaroslava Brychtová (1924). Begin jaren '70 was hij de eerste buitenlandse student die achter het IJzeren Gordijn mocht komen. "De kunstenaars daar wilden ontzettend graag creëren, juist omdat het zo'n gesloten samenleving was," zegt Valkema. Hij noemt de kunstoplei-

WETENSCHAPPELIJKE SUBSIDIE VOOR ARCHIEF SYBREN VALKEMA

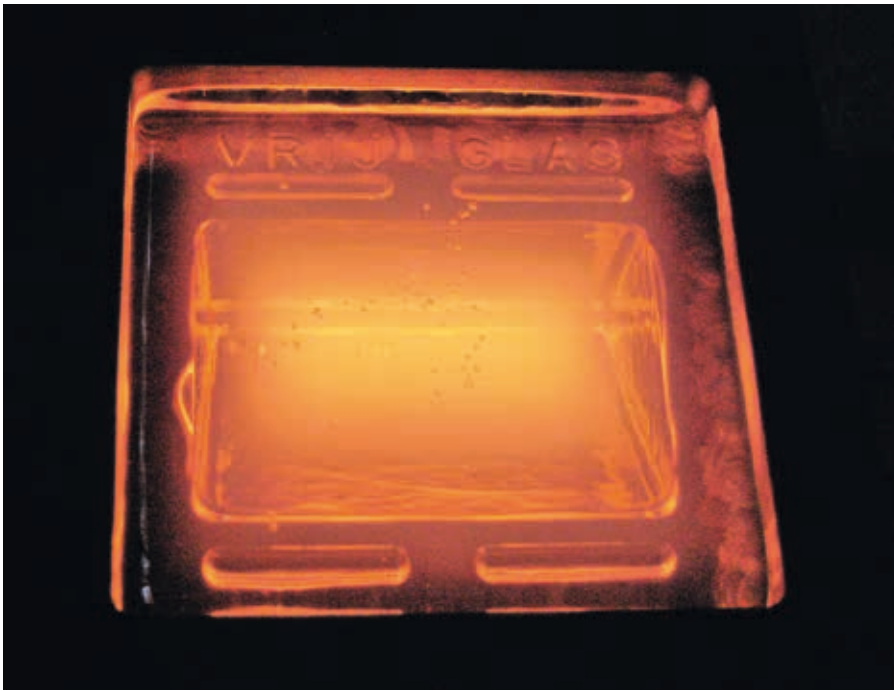
Samen met professor Sven Dupré van de Universiteit Utrecht en de Universiteit van Amsterdam, The Corning Museum of Glass New York, het Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis en de Stichting Vrij Glas, heeft Anna Carlgren een NWO-beurs gekregen om het archief Sybren Valkema wetenschappelijk te indexeren en doorzoekbaar te maken. "Een behoorlijke klus", zegt ze, "want het zijn meer dan 100.000 bestanden." Ze gaat onder meer onderzoeken hoe historische bronnen gebruikt werden voor technische en educatieve innovatie. Ze beantwoordt die vraag door de archieven van Sybren Valkema te integreren in de databases van ARTECHNE (www.artechne.nl) en RKD (www.rkd.nl) en ze te linken aan kunsthistorische en technische data wereldwijd.

ding in Praag 'stevig geworteld in de kunst'. De nadruk lag op het ontwikkelen van gevoel voor vorm, compositie en kleur. Hij moest veel modeltekenen. "De menselijke maat was leidend". Zijn ontwerpen mocht hij uitvoeren in een glasfabriek, waar hij ook proeven met gesmolten glas deed.

HOGE TECHNISCHE KENNIS

Na zijn afstuderen betrok hij een atelierwoning in Amsterdam, waar hij nu nog met zijn vrouw Anna Carlgren (Växjö, SE, 1960), ook glaskunstenaar, woont. Ze leerden elkaar kennen in Zweden, waar Carlgren vandaan komt. "Voor Zweden is glas cultureel erfgoed, net zo belangrijk als tulpen en klompen voor Holland zijn." Ook zij studeerde aan de Gerrit Rietveld Academie bij Sybren Valkema. Ze kreeg tussen 1980 en 1993 privélessen van hem en is curator van het *Archief Sybren Valkema*.

Samen bouwden Valkema en Carlgren vanaf begin jaren '80 de glasstudio in de Bellamystraat in Amsterdam verder uit. Vanaf januari 2006 werken ze in hun studio op het Hembrugterrein in Zaandam. Ze werken nog altijd samen, maar inhoudelijk heeft hun glaskunst niets met elkaar te maken. Valkema maakt stevige sculpturale werken. Hij verkent de architecturale kant van de glaskunst en werkt met heet en koud glas. Carlgren maakt ook strakke geometrische werken, maar heeft tegelijk een speelse, barokke kant. En ze is gefascineerd door de optische fenomenen van

glas. Die fascinatie begon toen ze als zeventenjarige voor het eerst een bril kreeg. Ze werkt graag met lenzen. Zo bouwde Valkema de lenzenslijpmachine van de 17^e-eeuwse wetenschapper Christiaan Huygens (1629-1695) voor haar na. Ze hebben beiden een bijzonder hoge technische kennis van het vak. Dankzij die stevige basis, kunnen ze creatief en innovatief zijn, denkt Carlgren. Ze vindt het gek dat we zo weinig weten van een materiaal dat zo belangrijk voor ons is. Valkema voegt toe: “Het eerste wat je ’s ochtends aanraakt, of het nu het glaasje water naast je bed of je iPhone is, is van glas.”

KENNIS ONTWIKKELEN EN UITWISSELEN

Valkema bouwt al vanaf eind jaren ‘70 zijn eigen glasovens en levert die ook aan andere kunstenaars, vakscholen en bedrijven. Hij hielp glasovens steeds energiezuiniger te maken. En hij is een van de weinige mensen in Nederland die ook het materiaal glas kan maken; receptuur ontwikkelen, bijvoorbeeld voor Leerdam Crystal, ook smelt hij zelf kleurglas.

Samen beheren ze de Stichting Vrij Glas, in 2002 opgericht na de GAS-conferentie. De Stichting heeft als doel kennis te ontwikkelen en uit te wisselen. In hun studio op het Hembrugterrein staan zeven zelfgebouwde ovens waar glaskunstenaars mee aan de slag kunnen. “Hier kun je proefjes doen die je nergens anders kunt doen,” zegt Carlgren. Lenzen maken van Zuid-Amerikaans zand bijvoorbeeld, of nieuwe kleuren laten smelten. Maar de Stichting krijgt ook uiteenlopende opdrachten. De restauratie van een antieke Venetiaanse kroonluchter, omdat ze op Murano die kleur glas niet meer kunnen maken, of het maken van een geheel nieuwe glazen prismavloer voor Gemeentemuseum Den Haag. En ze krijgen ook geinige verzoeken, zoals het ontwikkelen van *glow in the dark*-glas. Valkema kan het allemaal. En net als zijn vader, deelt hij graag zijn kennis met anderen. “Het gaat er uiteindelijk om dat je elkaar verder kunt helpen en glas toegankelijker kunt maken.”

Zie ook FJOZZZ 1-2014

Warme Prismasteen voor de keldervloer in Gemeentemuseum Den Haag. Foto Wyke Valkema

Studio Hembrugterrein, rechts Durk Valkema. Foto Wyke Valkema

Anna Carlgren, *Polder op z'n kop*, uit de serie *Optische fenomenen als architectonische elementen*, 2014; geslepen en gepolijst glas; h. 80 x 180 x 2 cm. De lens is geslepen op een lenzenslijpmachine, een replica van de lenzenslijpmachine van Christiaan Huygens, gebouwd door Durk Valkema. De lens is geslepen en gepolijst door Anna Carlgren en gemonteerd in een heldere glasruit. De lens zet de wereld op z'n kop Foto Wyke Valkema

Stichting Vrij Glas

Durk Valkema en Anna Carlgren

Hemkade 18, NL-1506 PR Zaandam

t +31 (0)75-6141499 | +31 (0)6-20081600

www.vrijglas.org

www.carlgren.com

www.valkema.com